Діни мәселелермен айналысатын үйымдардын сайттарынын тізімі

1. www.muftyat.kz
2. www.azan.kz
3. www.muslim.kz
4. www.pvlmeshit.kz
5. www.mitropolia.kz
6. www.blagosobor.kz
7. www.catolik-kazakhstan.kz
8. www.edinstvo.kz
9. www.adal-kz.info
10. www.din.gov.kz
11. www.carmo-pvl.kz

ДЕСТРУКТИВТІ ДІНИ АГЫМДАРДАН

САК БОЛЫНЫЗ!

Экстремизм термині созбе-соз (лат. ехігетш- шеткі) шектен тыс козкарастар мен әрекеттерді vстану, когамдагы тәртіп пен нормаларды жокка шыгару ретінде анықталады. Экстремизм бvл әруакытта әр калай корініс беретін оте кvрделі кvбылыс. Оган аныктама беруде эксперттік ортада әртvрлі тvсінік бар. Оны екі топка болуге болады: бірінші топ экстремизмді бір созбен негативті және әлеуметтік кауіпті кvбылыс деп багалайды. Бvл багытты vстанушыларды «консерваторлар» деп белгілеуге болады. «Консерваторлар» багытындагылар негізінен гылыми академиялык орта, сонымен коса кvкык коргау органдарынын кызметкерлері.

Зерттеушілердін бір болігі бvл мәселені салыстырмалы тvрде, жіктеп карастыруга тырысады. Оларды шартты тvрде «либералдар» деп атауга болады. Либералдар экстремизмді жагымсыз кvбылыс деп аныктаудан бас тартады. Мысалы Ресейдін адам кvкыгы институтынын эксперті Лев Левинсон экстремизм бvл әртvрлі кvбылыстарды кенінен алатын іс-әрекеттін мvмкіншілігі. Сондыктан экстремизмге шек кою мvмкін емес. Экстремизм кылмыс емес. Бvган әлемдік марш сиякты ортак кvпталган шенберден шыккан іс-әрекеттін бәрін кіргізуге болады дейді. Сонымен коса когамдык кvрылыска карсы кvбылыс болса, кvкыкты шектеуші ретінде аныктау дvрыс емес. Себебі, кейбір әлеуметтік наразылыктар да (аштык жариялау, мемлекеттін кейбір каулыларына карсылык марштары) когамдык кауіпті феномен деп анықталып кетуі мvмкін болар еді.

Экстремизмнін пайда болуына сараптама жасай келе бvл кvбылыстын негізінде адамдардын табиги мvдделерінін кактыгыстары экономикалык, әлеуметтік, этникалык және конфессиялык карама-кайшылыктары жатканын коруге болады.

Бvндай мvдделердін, карама-кайшылыктардын масштабы әр тvрлі болуы мvмкін: жеке индивидтін жеке «Мендік» мvддесінін бvкіл когамга карсы тvруынан бастап, бvкіл мемлекеттік жvйелердін катал тайталасымен аякталады. Канда да бір себептермен мvдделері сакталмай калган жагдай да тайталас екі жактын бірі оздерінін саяси, діни, этникалык, тагы баска мәселелерінін шешімін табу vшін шектен шыккан методтарга кошуі әбден мvмкін.

Экстремизмнін кен және накты олшемдеріне баганы берген Ресейлік эксперт М. Краснов. Онын ойынша экстремизмге мынадай идеяларды, багыттарды, доктриналарды таратуга багытталган әрекеттерді жаткызуга болады:

- адамдарды таптык, меншіктік, рассалык, vлттык немесе діндік ерекшеліктеріне байланысты болу;
- адам кvкыгын конституциялык кvндылык ретінде жокка шыгару;
- ашык плюрализм мvмкіндігін, идеяларды еркін тарату және айырбастауды жою;
- бір идеологияны мемлекеттік ретінде орнату;

Британдык зерттеуші Ширин Акинердін ойынша

оз идеялары оз омірлеріне гана колданып коймай занды тvрде де, зансыз да барлык мvмкін әдістерді колдана отырып, когамга колдангылары келетіндердін барлыгын, экстремистерге жаткызуга болады. Кейбір жагдайда бvл терроризмге жетіп когамга vлкен кауіп тугызуы мvмкін.

Экстремизмнін пайда болу себебі әр когамда әр тvрлі болады және сол когамдагы объективтік және субъективтік жагдайга байланысты. Әйтсе де экстремизмнін пайда болуы мен таралуынын базистік жагдайы бар. Ол кез-келген когам мен мемлекетке тән. Казіргі кезенде экстремизмнін пайда болуынын негізгі факторлары ретінде эксперттер мыналарды vсынады: әлеуметтік экономикалык токырау; жергілікті тvргындардын коп болігінін омір сvру денгейінін кvрт тvсуі; мемлекеттік баскару жvйесі мен саяси институттардын деформациясы; олардын когамдык дамудын пісіп тvрган мәселелерін шешуге кабілеті жетпеу; саяси режимнін тоталитарлык сипат алуы; биліктегілердін оппозицияны басып тастауы; еркін, жанаша ойлауды кугындау; vлттык канау; жеке топтардын оз міндеттерін шешуін жеделдетуі; лидерлердін саяси амбициялары және т.б.

Бvл негізгі факторлармен коса галымдар экстремизмнін пайда болуы және дамуына әсер ететін косымша факторларды атап корсетеді. Оларга халыкаралык немесе мемлекеттік жvйеде экстремизм коріністеріне карсы кvрестін осалдыгы, тvргындардын, жеке топтардын саяси және кvкыктык мәдениетінін томендігі, мемлекетаралык катынастын әлсіреуі, әлеуметтік шиеленістін осуі т.б.

Дін адамзаттын рухани мәдениетінін манызды болшегінін біріне айналды. Дін аркылы адамдар арасындагы рухани байланыстан, vлтаралык келісім мен когамнын беріктігі, адами кvндылыкты, салт-дәстvрді сактаудын ен жаксы мvмкіндігін коре білуіміз кажет. Үлттык мәселелердін дvрыс шешілуі Казакстаннын халыкаралык кауымдастыкта лайык орынга ие болуына, әлемдік оркениеттін горизонттарынан орын алуга мvмкіндік береді.

Когамнын діни омірінін демократизациялауы бір жакты он нәтиже бере бермейді. Казакстан коп vлтты мемлекет. Бvл коптvрліліктін нәтижесі діни конфессиялар формасы. Бvлардын әр кайсысы оз наным-сенімдерінін кагидаларымен омір сvреді. Әртvрлі діндердін бір кезенде, бір этно-мәдени кеністікте болуы теологиялык мәселе гана емес, әлеуметтік мәселе тудыратындыгы созсіз. Діндердін озгертуге болмайтын озіндік діни ілімдері мен дәстvрлері бар, кейбір жагдайларда бір-біріне кайшы келетін, тіпті жокка шыгаратын, дінаралык сvхбат мvмкін болмайтын жактары да кездеседі. «Сонда шешім кайда? Шешім кандай жагдайда болсын нактылы болуы шарт. Дерексіз шешім болмайды. Шешім жасау vшін нактылы тарихи, әлеуметтік, когамдык, саяси, мәдени

жагдайды есепке алуымыз керек. Нактылы жагдай - Казакстан Республикасы, ягни, мәселе осы мемлекеттін мазмунына, онын мүддесіне орай шешілуі керек [1] .

Елбасымыздын үстіміздегі жылы елдегі жагдай мен ішкі және сырткы саясаттын негізгі багыттары жонінде «Жана Әлемдегі Жана Казакстан» атты Казакстан Халкына арнаган Жолдауында ішкі және сырткы саясатымыздын аса манызды багыттарынын бірі ретінде когамдык келісімді одан әрі ныгайту, сайып келгенде, еліміздін серпінді дамуын камтамасыз етумен озіміз алдымызга койган аскак міндетті ойдагыдай орындаудын негізі болып табылатыны белгіленді.

Когамдагы экстремизм мен радикализмнін кез келген коріністеріне және біздін азаматтарымыздын конституциялык кукыктарына кысым жасауды коздейтін әрекеттерге карсы катан әрі дәйекті карсы тұру каралды. Казакстан Республикасынын баскару тәртіптері мемлекетіміздін Ата Заны Конституцияда белгіленгендіктен ол талаптар когамнын әрбір мүшесі тарапынан орындалуы тиіс.

Казакстан Республикасы Конституциясына сәйкес - Казакстан Республикасы озін демократиялык, зайырлы, кукыктык және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, онын ен кымбат казынасы - адам және адамнын омірі, кукыктары мен бостандыктары болып табылган.

Максаты немесе іс-әрекеті Республиканын конституциялык кұрылысын күштеп озгертуге, онын тұтастыгын бұзуга, мемлекет кауіпсіздігіне нұксан келтіруге, әлеуметтік, нәсілдік, ұлттык, діни, тектік топтык және рулык араздыкты коздыруга багытталган когамдык бірлестіктер кұруга және олардын кызметіне, сондай-ак зандарда козделген әскерілендірілген кұрамалар кұруга тиым салынады.

Казакстан Республикасынын «Когамдык бірлестіктер туралы» Зан жобасына сәйкес, экстремистік максаттарды коздейтін когамдык бірлестіктерді кұруга және олардын

кызметіне, сондай-ак Казакстан Республикасынын Заннамасында козделмеген әскерилендірілген кырылымдарды кыруга тиым салынса, «Экстремизмге карсы кырес туралы» Занымен Казакстан Республикасынын аумагында экстремистік багыттагы ұйымдардын, болімдердін ашылуына және олардын кызметіне тиым салынган.

Казакстан Республикасынын Конституция сында ар-ождан бостандыгы мен діни бостандыктын принциптері, әр тырлі конфессияларга жататын азаматтардын оздерінін діни бірлестіктерін кыруга тен кукылыгы, мемлекеттін шіркеуден болінгендігі туралы принциптер бекітілген. Сондай-ак діннін және діни бірлестіктердін әлеуметтік кызметтерін реттеудін халыкаралык тәжірибелеріне негізделген озге де біркатар нормативтік-кукыктык негіздер дайындалып шыгарылды. Казакстандагы кандай да болмасын діни бірлестіктіктердін кызмет етуінін нормативтік кукыктык негізі белгілі дәрежеде әзірлен гендігіне карамастан, діннін мәртебесі, онын когам оміріндегі шынайы жагдайы мен ролы, ягни діннін когамнын әлеуметтік-саяси, рухани салаларына тигізер әсерінін мәртебесі, кеністігі және шекаралары казірге дейін дәл анык талмаган. Осы еліміздегі белгісіздік, әсіресе онын теріс салдары еліміздегі казіргі діни жагдайда орын алган жана тенденцияларга байланысты анык та, айкын ангарылуда. Бул, әрине, әсіресе дін мен діни сананын кудік тугызатын діни-рухани нормалары мен догмаларына негізделген жана діни агымдар мен багыттардын елімізде еркін кызмет жасауынын корінісі. Мундай әсірешіл нышандар діни фундаментализм мен діни экстремизм ретінде корініс табуы әбден мумкін.

Казакстаннын зайырлы мемлекет болуына байланысты, ресми идеология дінге мейлінше бейтарап карайды: ол діншіл де, дінге карсы да сипатка ие емес. Казіргі Казакстандагы діннін жагдайы авторитарлык, тоталитарлык және теократиялык баскару жүйесі бар мемлекеттерден тубірлі озгешелікке ие. Конфессияаралык бейбітшілік пен келісім копулты, коптілді және копконфессиялы Казакстан үшін мейлінше курделі мәселе. Бугін Казакстан әлемге тек мунай ондіруші ел ретінде гана емес, сондай-ак Букіләлемдік діни-рухани форумнын орталыгы ретінде де жаксы таныс. Казакстанда әлемдік және дәстурлі діндердін басшылары анагурлым манызды, осы замангы озекті әлемдік діни, саяси, оркениетаралык мәселелерді шешу үшін жиналады. Әлемдік және дәстурлі діндердін басшыларынын осындай кездесулерінін сонгысында еліміздегі конфессияаралык келісім мен диалогтын маныздылыгы ерекше атап отілді. Әлемдік және дәстурлі діндердін басшыларынын осы бір кездесуінде конфессияаралык келісім мен диалогтын негізгі принциптері айкындалды. Олар: толеранттык, озара курмет корсету мен тусінісу, ултаралык келісім мен діни тозімділік. Бул туралы Елбасынын Казакстан халкына жолдауында: «Казакстан діни наным бостандыгын камтамасыз етті, конфессияаралык диалог пен діни кукыктык саясатты жүйелі турде жургізіп келеді. Бізде әртурлі конфессиялардын бейбіт катар омір сурүі камтамасыз етілген» - деп

айтылган. Әрине, дін біріктірудін, интеграциялық процестердін кvшті факторы бола алады. Ол vшін діндерден кайшылыктарды емес, керісінше ортак белгілер мен vксас принциптері, ортак негіздер мен ортак кvндылыктарды, біріктіруші бастаманы іздеуіміз керек.

Айта кету керек, Казакстан діни толеранттылык пен конфессияаралык келісім ісінде терен тамырлар мен коне дәстvрлерге ие. Казакстан коне заманнан бері карай сан алуан мәдениеттер мен діндердін тогысу мекені болган. Казіргі Казакстаннын аумагында бірнеше гасырлар бойы тәніршілдік, зороастризм, манихейлік, буддизм, христиандык (онын әсіресе несториандык және яковиттік тармактары) ислам сиякты әртvрлі нанымдар бейбіт катар омір сvрген, ягни толеранттылык иен конфессияаралык келісімнін vлгісі болган. Сондыктан, Казакстан Республикасынын Президенті Н. Ә. Назарбаевтін әділ айтканындай: «Бізге тозімсіздік немесе діни фанатизм жат. Бvл рухани дәстvр, бvл кандай шенберде болмасын Kvдайдын созіне деген ашыктык. Бvл Казакстандагы конфессияаралык келісімнін ен манызды негіздерінін бірі. Біз әлемге озіміздін толеранттылыгымызбен, vлттык конфессияаралык келісім мен диалогты сактауымызбен танылдык. Біздін еліміздін оскелен дvниетанымдык әлеуеті бvдан ары карай да сакталуга, дамуга тиіс» [2] .

Бейбітшілік пен конфессияаралык келісім салаларында Казакстан аясында болсын, тіпті дvниежvзілік аукымда болсын, кол жеткізген белгілі табыстарымызга карамастан, әлі шешілмеген, жедел шешуді кажет ететін мәселелер баршылык. Әсіресе казір дvние жvзіне діни тозімсіздік, діни экстремизм және терроризм шынайы кауіп тондіріп тvр. Оларды XXI гасырдын анагvрлым откір мәселелеріне жаткызуга болады. Конфессияаралык келісім мен диалогты жетілдірудін жана жолдарын іздеу кажет.

Дін, әуелі, әлемдік және дәстvрлі діндер адамнын діни және рухани негіздерін дамытудын кvшті факторы болып табылады. Діннін негізгі максаты адамдагы барлык адамгершілік касиеттерді сактау және оларды дамыту, адамнын озінін «бет-бейнесін» сактап калуына комектесу болып табылады. Казіргі әлемнін, онын ішінде казіргі Казакстаннын міндеті жалпы адамзаттык, гуманистік және толеранттылык кvндылыктарды, конфессияаралык келісім, диалогты гасырлар бойы әлемдік және дәстvрлі діндердін енгізген принциптері мен кагидаларын казіргі жалпы әлемдік, адамзаттык оркениеттегі бейбітшілікті сактап калу vшін және әр тvрлі саяси кvрылымдарды, сан алуан этностар мен конфессиялардан тvратын коптеген мемлекеттердін бейбіт катар омір сvруі vшін белсенді пайдалануга саяды.

Конфессияаралық бейбітшілік пен келісімнің нығаюы үшін, діннің біріктіруші, рухани тұрғыдан күрушы фактор есебінде ролінің күшеюі үшін діни мәдениет пен діни сананы калыптастыру кажет.

Сырттай карасаныз Казакстанда діни төсіністік пен татулыкка арналган шаралардын бүкіл әлемге ыкпалы айтарлыктай бола коймайтын секілді. Бұл күндері әлемнін түкпір-түкпірінде дінаралык, ұлтаралык кактыгыстар болып жатса, оларга Казакстандагы төсіністікке, тату, бейбіт омір сүруге шакырган жиындардын ыкпалы кандай болмак? Таяу Шыгыстагы еврейлер мен Арабтардын арасындагы діни кактыгыстар мен согыстар, Үндістандагы дінаралык және ұлтаралык карсыласулар, Еуропадагы сербтер мен албандар арасындагы дүрдараздык, тіпті коршілес Ресейдегі орыстар мен шешендердін, Кавказ халыктары арасындагы кактыгыстар мен Ресейде шовинизмнін бой корсетулері секілді окигалар каншама? Соларга Казакстандагы татулык пен келісім кандай дәрежеде әсер ете алмак? Әрине, бұл жонінде саясаткерлер түрлі болжамдар пен пікірлер түйіндеуде.

Казакстаннын жауапты органдарынын, Ұлттык кауіпсіздік органдарынын мәліметтеріне караганда, діни саяси экстремизм және фанатизм Казакстанда да бар, ал бұл әрекеттердін окілдері хизбуттахриршілдер мен «Мұсылман бауырлары» ассосациясы. Бұл жагдай Казакстан Республикасынын Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев бас болып баска да мемлекет адамдарынын әрекет етуіне түрткі болып, шара колдануга мәжбүр етті. Сондай-ак, елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Сындарлы он жыл» атты кітабында бұл жонінде былай деп айтады: «Фундаменталистер мен экстремистердін максаты - Казакстаннын мұсылман халкы. Осы орайда Казакстанда үш мыннан астам діни топтардын, 40-тан аса діни мәзхабтардын үйгарымымен «Терроризммен күрес жүргізу үйымы» атты үйым үйымдастырылды. Сонымен катар Н.Ә.Назарбаев, тәуелсіздіктін 11 жылдыгын күттыктау шаралары шенберінде жасалган Облыс әкімдері Мемлекеттік Кенесінде ел үшін манызды мәселелердін бірі «діни үйымдар және олардын окілдерінін жүргізген жұмыстарынын ұлттык кауіпсіздік күштері тарапынан катан бакылауга алынуы» керектігін айтты.

Елімізде «Хизбут Тахрир», «Таблиги жамагат» сиякты радикалды үйымдардын окілдері

кобейді. Олар насихаттап жүрген Конституциямызға қарсы уағыздар қазір қазақстандықтарға тансық болудан қалды. Егер де жоғарыда аталған радикалды үйымдар дәл осы қаркынмен тарала берсе, ол Қазақстан халкынын ортақ мемлекеттік мәдениетке бірігуіне, демократиялық реформалардын халық санасында орнығуына әжептәуір кедергі болады. Сондықтан, Қазақстан халықтарынын индустриалдық когам құрып, ортақ мемлекеттік мәдениетке бірігуі үшін ен алдымен бұған кедергі болатын діни фундаментализмнін табигатын аныктап, теократиялық елдердегі ортодоксальді исламнын ерекшеліктерін байыптауымыз керек. Ойткені, халкынын 60 пайызы мұсылман болып саналатын отанымыздын ендігі тагдырына исламнын әсері мол болатыны анық. Елімізде ислам дінін ұстанушылардын кобейе бастауы бұл діннін принциптеріне ерекше назар аударып, жан-жакты талкылау кажеттігі созсіз. Ислам дінінде саяси - когамдық, рухани омірдін барлық саласы камтылган. Солардын бірі діни сенім және діни тозімділік мәселесі. Ислами идеяларды оркениеттік тұргыда кабылдап, оларды еліміздін әлеуметтік-экономикалық даму жолында колдана білсек, біздін когамдагы біраз мәселелер шешімін табар еді.

Экстремизмге қарсы күрестін бірден-бір жолы - олар туралы оз уақытында шынайы мәлімет беру. Бұл жерде әрине күнделікті акпарат құралдарынын ролі оте жогары. Әйтсе де, жас оспірім балалар үшін акпарат құралдарынын беретін мәліметі де жеткілікті емес. Секталардын, экстремистік топтардын каупі туралы жастарды кобірек хабардар етіп отыру кажет. Ол үшін барлық мектептерде «Дінтану» сабагымен коса мамандар кауіпсіздік сабактарын откізіп, онда экстремистік топтарды, тоталитарлық секталарды калай білуге болатынын түсіндіріп, олардан калай сактану жолын корсетіп отырулары керек.

И.О. Заместитель директора по воспитательной работе Акылбеков Данияр Болатович